

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

УДК 35.01:18

С.Б. Жарая

доктор наук з державного управління, доцент
Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників

В.А. Малюська

кандидат наук з державного управління, доцент
Національна академія державного управління при Президентові України

ОСОБЛИВОСТІ ДУХОВНО-ЦІННІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ “ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ”

У статті розглянуто особливості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах засобами православного підходу та з використанням надбання православної традиції. Акцентовано увагу на підготовці фахівців галузі державного управління та механізмах співпраці держави й Української православної церкви в освітньому просторі.

Ключові слова: Українська православна церква, духовно-ціннісні орієнтири, православна традиція, державне управління, духовна освіта, світська освіта.

I. Вступ

Для формування суспільства необхідне формування базисних основ, на яких можлива подальша діяльність суспільного устрою. Такими засадничими параметрами повинна стати духовність громадян і державного устрою. На сучасному етапі державотворення важливою є актуалізація духовних цінностей, які є фундаментом для суспільства та сфери державного управління. Апробовані й застосовані методики формування етичних основ потребують доповнення та якісного підходу з урахуванням напрацьованого досвіду. Етичні основи й моральний підхід функціонують як безумовно необхідні складові суспільних процесів та явищ, однак вони є лише однією зі складових формування духовно-ціннісного підходу до здійснення орієнтування особистості. Вимога докорінного реформування сучасного освітнього простору пов'язана з ідеєю повернення до головного принципу розвивальної педагогіки – пріоритету духовно-виховних цінностей над матеріально-економічними. Ця ідея традиційно міститься в релігійних та культурологічних напрямках філософії освіти. Її розвивали педагоги, які орієнтувалися на традиційні для нашого суспільства наукові основи педагогічного мистецтва. Так, К. Ушинський писав: “Ми сміливо висловлюємо переконання в тому, що вплив духовний – головне завдання виховання, яке набагато важливіше, ніж розвиток розуму загалом та наповнення голови пізнаннями”.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити основні проблемні аспекти духовно-ціннісної підготовки фахівців галузі “Державне управління” та надати реко-

мендації щодо поліпшення процесу підготовки в цьому напрямі.

III. Результати

Для України XXI ст. в контексті розвитку суспільства важливим є духовний розвиток з його складовими, особливої актуальності набуває цей аспект у контексті підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Духовності, як і багатьох предметів та дисциплін, необхідно навчати, оскільки при формуванні особистості все більшого значення та актуальності набуває духовно-ціннісна компонента. Поряд із цим на сучасному етапі становлення та розвитку особистості в суспільстві та державі продовжує розвиватись хибне уявлення про секуляризовану людину, яка ігнорує духовні підвалини (основи) свого буття. На думку представників класичної педагогіки, психології та медицини, провідних вітчизняних та міжнародних експертів у цих сферах, у людини існує глибина потреба в трансцендентному, в існуванні Вищого Добра та Справедливості. І це не випадково, оскільки у своєму історичному розвитку людина постає, перш за все, як homo religiosus. Тому виховання – це, насамперед, передавання наступним поколінням традиційної духовної ієрархії цінностей, завдяки яким сформовані найкращі здобутки вітчизняної культури [1].

ООН назвало XXI ст. “Століттям людини”. Людина перетворюється на реального суб'єкта свого життя. У цьому сенсі перед освітою постає завдання не лише інтелектуального розвитку випускника навчального закладу, оволодіння ним необхідними знаннями та компетенціями, а й формування духовно-стимулювальних засад його подальшого життєвого шляху.

У Концепції національного виховання студентської молоді зазначено, що "Роль держави в національному вихованні полягає в координації зусиль усіх інститутів суспільства, забезпеченні єдності та пріоритету загальнодержавних і національних інтересів. Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів. Відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котра формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї.

Національна ідея консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молодій людині, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання й передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднують національною ідеєю та оберігають свої цінності й свободи [2].

Глобальний простір, у який інтегрується наша студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Тому постає потреба в здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір за умови збереження української національної ідентичності. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молоді людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність. У Концепції акцентовано також увагу на принципах національного виховання, а саме:

1. Єдності навчальної та виховної діяльності – консолідації студентства та науково-педагогічних працівників у єдину академічну спільноту, об'єднану спільною мораллю та ідеями.

2. Послідовності, системності й наскрізності – привнесенні виховних аспектів у всі форми освітнього процесу, зв'язок виховання із життям, трудовою діяльністю народу та продуктивною працею.

У цьому контексті важливою складовою разом з навчальною функцією є питання духовно-стимулювального виховання. Духовно-стимулювальне виховання – педагогічно організований і цілеспрямований процес сприяння духовному становленню та зростанню особистості, опанування й прийняття нею цінностей, що мають ієрархічну структуру відносин, укорінені у тисячолітній спадщині християнської культури. У цьому контексті важливим є фактор духовності та стимулювання до духовного розвитку. Для цього викладачеві необхідно комплексно застосовувати весь арсенал педагогічних прийомів, який становить основу педагогічної майстерності, і виявляти особистісно орієнтовані складові власного характеру та поведінки для наочної регламентації й переконання в необхідності духовно-ціннісних орієнтирів та стимулювання до їх удосконалення й розвитку.

Акцентування в цьому аспекті повинно бути здійснено на духовно-ціннісний розвиток та необхідність примноження духовних і ціннісних чеснот шляхом власного духовного вдосконалення та розвитку. Орієнтиром для зростання в духовно-ціннісному напрямі повинні стати фундаментальні цінності, апробовані світовим суспільством протягом історії. У сучасному секуляризованому світі дедалі більшого значення набуває матеріальна складова розвитку суспільства. Але кожна людина як особистість усвідомлює необхідність та потяг до вищих ідей. Для цього варто враховувати історію держави, яка тривалий час спиралась на християнську культуру та християнські цінності.

Духовно-стимулювальне виховання є важливою функцією навчального процесу навіть при здобутті другої вищої освіти чи в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, оскільки питання виховання й розвитку духовних цінностей у людині потребує постійного акцентування уваги на них. І не зайвим буде приділення максимальної уваги при підготовці державних службовців питанню духовно-ціннісних орієнтирів як фундаментальній складовій підготовки державних службовців для їх професійної діяльності. Духовний простір освітнього середовища – простір ціннісної взаємодії суб'єктів виховання: слухачів, науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу (внутрішній простір), органів державної влади (зовнішній простір) на засадах двохтисячолітньої християнської культури та цивілізації.

У цьому контексті актуалізується питання системи духовно-освітнього виховання та розвитку, яка полягає у: всебічному сприянні створенню пізнавального середовища у формуванні духовного світогляду та зростанню якісно освіченої, високодуховної, творчої особистості шляхом вивчення найкращих зразків досвіду вітчизняного благочестя. Крім того, не менш важливим є прищеплення базових принципів традиційних чеснот християнської культури, які історично сформувались на тлі святоотецького передання й освячені прикладом особистого вчинку видатних співвітчизників [4].

З питанням духовно-освітнього виховання пов'язані принципи, які становлять концептуальні засади системи поглядів організації освітнього простору державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування. До них належать:

1. Принцип соціально-педагогічного партнерства суб'єктів духовного вдосконалення (науково-педагогічних кадрів, органів державної влади, структур освітнього спрямування: державні інституції, громадські організації, церковні організації та церковні інституції).

2. Принцип соціального запиту до свідомого аксіологічного вдосконалення, на постійне духовне становлення та зростання особистості в освітньому просторі підготовки перепідготовки й підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування.

Саме таке становлення та вдосконалення, щоб бути ефективним, повинно мати запит у державних службовців, осіб місцевого самоврядування, науково-педагогічних працівників, їх родини, оточення, суспільства, держави.

3. Принцип культуровідповідності, що базується на ідеї створення культуровідповідного середовища, необхідності духовно обґрунтованого становлення та зростання особистості державного службовця як носія вітчизняної культури.

4. Принцип популяризації історичних зразків позитивних високодуховних вчинків та духовного орієнтування у сфері державної служби й місцевого самоврядування.

5. Принцип поширення високих вимог духовного буття на простір повсякденного життєвого побуту державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

6. Принцип пріоритету виховного компонента перед навчальним процесом, передбачає присутність постійної оцінки духовного значення набутих знань та сформованих компетенцій і здійснення експертизи та експертної оцінки знань, які надаються, так і надання знань слухачам крізь призму духовно-ціннісного підходу.

7. Принцип концентричності. Основна виховна ідея повинна бути стрижневим компонентом на всіх освітніх етапах з постійним розкриттям і заглибленням у розуміння змісту.

8. Принцип універсальності. Передбачає можливість на базі сформованого духовного світогляду ознайомлення та аналітичного порівняння з іншими релігіями й ідеологіями, релігійно-філософськими системами, досягненнями сучасної культури та науки.

9. Принцип естетизації життя особистості державного службовця. Організація духовно спрямованого розвитку емоційного світогляду державного службовця.

Для досягнення мети, яка полягає в розвитку духовних цінностей на основі християнської культури, необхідним є врахування аксіологічного змісту виховання духовної свідомості особистості державного службовця.

Зміст виховання концентрується навколо базових національних цінностей. У педагогічному контексті кожна з них формулюється як питання, поставлене особистістю до себе самої. Це виховне завдання, на вирішення якого спрямована навчально-виховна діяльність. Кожна з базових цінностей, педагогічно визначена як питання перетворюється на виховне завдання. Базові цінності не локалізовані в змісті окремого навчального предмета, форми або виду освітньої діяльності. Вони пронизують весь спектр навчальних планів та дисциплін. Також цей підхід повинен бути притаманний усьому навчальному процесу, процесу професійного функціонування особистості державного службовця, розкривати всю її багатоплановість та розмаїтість завдань.

Система базових національних цінностей створює смислову основу простору духовно спрямованого розвитку особистості. У цьому просторі в міру формування духовної культури людини по-

ступово нівелюються бар'єри між окремими предметами, між професійною діяльністю й сім'єю, школою та суспільством, школою й життям.

Наступною складовою поряд з духовно-стимулювальним становленням та вихованням є питання духовно розвивального виховання, яке є педагогічно організованим процесом сприяння всебічному становленню й зростанню людини на засадах християнських цінностей, формування в неї таких рис духовної свідомості, як:

1. Почуття (сумління, обов'язку, віри, відповідальності, патріотизму).

2. Індивідуального духовного обличчя (терпіння, послуху, смиренності, цнотливості).

3. Особистої позиції (здатності розрізнати добро й зло, прояву самовідданої любові, готовності до подолання життєвих випробувань).

4. Духовно зумовленої поведінки (готовності до служіння людям і Батьківщині, проявів духовної розсудливості, милосердя, доброї волі).

Всі вищезазначені структурні складові сприяють формуванню та розумінню того, що для розвитку й примноження духовних цінностей необхідним є введення в систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців й осіб, посадових осіб місцевого самоврядування спеціальної дисципліни духовно-ціннісного спрямування. Ця дисципліна матиме не віровчительний, а культуротворчий характер, що не суперечить Конституції України та нормативно-правовим актам українського законодавства. Тому в цьому контексті виникає об'єктивна необхідність духовно-ціннісної підготовки фахівців за декількома напрямками. Також важливими складовими є підготовка викладачів, слухачів та здобувачів наукових ступенів за духовно-ціннісними напрямками.

Для формування духовної сфери необхідною є наявність чітких орієнтирів, які формують духовно-ціннісний простір. Такими орієнтирами повинні стати цінності християнського світу, які пропонує Церква. Водночас необхідним є концептуальне бачення питання православно орієнтованого розвитку суспільства. Ця концепція складається з п'яти складових: духовність, культура, політика, економіка, державне управління. У цьому аспекті духовність формує всі інші складові, а державне управління є фактором стримування та противага. Важливою в цьому контексті є співпраця держави та Української православної церкви.

Як стверджує академік РАН В. Локтіонов, "істинне моральне виховання існує лише в тісній і нерозривній єдності з релігійною освітою й вихованням, і ні про будь-яке моральне виховання поза релігією не може бути й мови" [5].

IV. Висновки

Необхідність духовно-ціннісної підготовки пов'язана з тим, що суспільство, яке орієнтується на матеріальні блага та нехтує духовними цінностями, може себе знищити. Водночас дотримання й орієнтування на духовно-ціннісний підхід та християнську етику, положення якої відображають адекватний стан існування суспільства й звертають увагу людини до вічних чеснот, сприятимуть гармонійному розвитку суспільства.

Дотримання духовних істин на основі християнської культури та етики допоможе ліквідувати й уникнути багатьох проблем суспільства, які на сьогодні є тягарем та суспільним навантаженням. Повернення до духовно-ціннісних орієнтирів повинно сприяти формуванню якісно нового типу людини, людини духовно-ціннісної, на основах християнської культури, цінності якої відображають загальнолюдські цінності вищого порядку.

Список використаної літератури

1. Блекки Дж.С. О самовоспитании нравственном, умственном, физическом / Джон Стюарт Блекки // Учит. газета. – 1992. – 11 февр. – С. 18.
2. Ильин Е.Н. Путь к ученику / Е.Н. Ильин. – М. : Просвещение, 1998. – 224 с.
3. Иоанн Сан-Францисский, архиеп. Что такое культура? / Иоанн Сан-Францисский, архиеп. // Избранное. – Петрозаводск : [б. и.], 1992. – 145 с.
4. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М. Матюшкин. – М. : Педагогика, 1972. – 207 с.
5. Протоієрей Микола Макар. Форми взаємодії духовної та світської освіти в сучасних умовах: перешкоди та перспективи / Труды Київської Духовної Академії. – 2009. – № 11. – С. 267–271.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2013.

Жарая С.Б., Малюська В.А. Особенности духовно-ценностной подготовки специалистов отрасли “Государственное управление”

В статье рассматриваются особенности подготовки специалистов в высших учебных заведениях средствами православного подхода и с использованием православной традиции. Акцентировано внимание на подготовке специалистов отрасли государственного управления и механизмах сотрудничества государства и Украинской православной церкви в образовательном пространстве.

Ключевые слова: Украинская православная церковь, духовно-ценностные ориентиры, православная традиция, государственное управление, духовное образование, светское образование.

Zhara S.B., Malyus'ka V.A. Features spiritually-valuable training industry "Public Administration"

In the article the considered features of preparation of specialists are in higher educational establishments by facilities of orthodox approach and with the use of acquisition of orthodox tradition. Attention is accented on preparation of specialists of industry of state administration and to the mechanisms of collaboration of the state and Ukrainian Orthodox Church in educational space.

For forming of society a necessity is forming of base bases which subsequent activity of framework of society is possible on. Such the spirituality of citizens and political system must become zasadnichimi parameters.

On the modern stage of creation of the state important is actualization of spiritual values which are foundation for society and sphere of state administration. Approved and the applied methods of forming of ethics bases need addition and high-quality approach taking into account the produced experience.

Ethics bases and moral approach function as constituents of public processes and phenomena are sure needed, however much they are only one of constituents of forming spiritually valued to going near realization of orientation of personality. The requirement of native reformation of modern educational space contacts with the idea of returning to main principle of developing pedagogics – to priority spiritually educate values above materially economic.

This idea is traditionally contained in religious and kulturologic directions of philosophy of education. The indicated idea was developed by teachers which was oriented on traditional for our society scientific bases of pedagogical art.

For Ukraine of XXI age in the context of development of society important is spiritual development with his constituents, the special actuality is tested by this aspect in the context of preparation, retraining and in-plant training civil servants.

To spirituality as well as it is necessary to teach many objects and disciplines, as at forming of personality of all greater value and actuality acquires spiritually valued component. Next to it on the modern stage of becoming and development of personality in society and state an erroneous picture continues to develop of the secularized man which ignores spiritual foundations (bases) of the life.

In opinion of representatives of classic pedagogics, psychology and medicine, leading domestic and international experts, in these spheres, a man has a deep requirement in transcendent, in existence of Higher Good and Justice. And it non-random, as in the historical development a man appears, foremost, as homo religiosus.

Therefore education – it in the first turn, transferrableness of traditional spiritual hierarchy of values which the best achievements of domestic culture are formed due to a next generation.

XXI age of UNO named “Age of man”. A man grows into the real subject of the life. In this sense before education the task of not only intellectual development of graduating student of educational establishment, capture, by necessary knowledges and jurisdictions them but also forming appears spiritually stimulant principles of him subsequent vital way.

Key words: Ukrainian Orthodox Church, spiritually valued, orthodox tradition, state administration, spiritual education, society education.